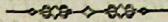

ՅԻՇԱՏԱԿ ԼՃԻՆ ԼԵՄԱՆԱՅ

Քուն ընդ արթունս դեռ յերազոց անուշակ,
Մինչ ձայն տայ լիճն հեռուստ, զեռեալ գբոյ զափամբ,
Առանձնացեալ յանշուք իմ վայր միջոցին
Կամ փակ աչօք դիտել ըզխորսըն ներքին.
Ահա զաչօքս իմ թաւալին ըստ դիպաց
Պաճոյճք երկնից ընդ բընութեան նըշխարաց:
Թէ զդունտս Աստուած ի չփոթ տարերս փոխարկէր,
Այսպէս բեկորքն անցանէին առնթեր...:

Լայն կիրճք կապոյտք, եւ առադաստք անխաղաց՝
Յայտեն ըզլոյս ի կըտաւեայ պաստառաց.
Դընան ծագաց ի ծագ խարտեալ դասակաւ
Խոտք յերկէ հընձեալք՝ ի ջուրսըն թաթաւ:
Դաւար լերինք աստիճանեալք ի բըլրակ
Զկողիւք բառնան զյարկըս շինին ըսպիտակ.
Այսպէս հուժկու հովիւ դիւրաւ եւ հեշտինս
Ուլ ընդ բազկօք՝ ելեալ գընաց ի մայրիս.
Յեւս ի բարձունս՝ թուիս եղեւինք, լոռք վախից,
Եւ մեծագեղ երընջովք մարդք յոգնաբիծ.
Եւ ընդ ամառն ողջոյն թաքուն տաղաւարք
Ի հուսկ կատարս գընտոյդ այդմիկ մարդաբնակ,
Ուր հիացեալ աչք ընդ անհաս բարձրութիւն,
Սլանան սիրով, որ յարաթռիչ է մընչիւն...:
Յամայսն յածեալ մարդն, ընդ կաթին եւ մեղեր,
Զազատութիւն գտանէ յերկնից զոր եբեր:
Զբարձամբքն ի վեր ձիւն ըսպիտակ կամ կարմիր,
Ծաղիկ՝ պահեալ յամառն, յամպոց ցօղալիւր.
Սառոյցքն ի կախ, համառարած մածեալ պաղ,
Առ ի հովտին պասուք կաթեալ հաղ քան զհաղ:
Ընդ խով անդունդն հոսեալ թաւալ ձիւնակոյտք,
Եւ ընդ ձեռամբ Տեառն ճընշեալք իբր ըսպունդ,
Յիւրմէ լուսոյն լուծեալք, սուզեալք ընդ արփին,
Ճակատքդ երկրի քամեն դըրրտունըս նորին:
Ի նսեմ հովիտսըն նըշմարեմ ըսպիտակ
Հեղեղս փոշոյ, թեւազգեցեալ՝ ըզկոհակ.

Այնպէս արեկ մրռունչն հեռուստ որոտայ ,
Մինչ ոչ լըսել ինձ ըզշառաշ մերձակայ :

Ջրեղէն զերդ նետ սլացեալ ի խորս ի բարձանց ,
Ջրգէն շրչող սահանքն ըզմիտս ի հիաց .
Որ զերդ ծըւէնս առաքաստին հողմսվար ,
Անձրեւաթափ ժայթքեն , բախեալ զառապար ,
Եւ շառաչմամբ թափին ի վէմ՝ ծըխամած ,
Իբր ի դալար փայտից արկեալ հրատ հովուաց :
Ի գոլշեացն հազիւ մընայ բաւական
Յոր ներկեացէ զերանդան աղօտ ծիածան ,
Խուն ծածանեալ ի ծըխաշունչն այն կոհակ .
Ջրեդ մեռելոյ անուան վաղանց յիշատակ :

Յալիսդ , ով Թուն , հանգչի մակոյկ մեր հեղիկ ,
Ոյր չըթողու փրփուր ի ձեռս դառն ինչ սիկ .
Ալպիք եզերք են քո , կապոյտ հայելի :
Ահա գիշեր . լուսին ըզքեւ ծածանի ,
Վրտակօրէն սրփռեալ յայլայլ իւր շաւեղ
Ջարձաթափայլ իւր անկուածոյն ըզբիւրեղ .
Եւ տեսանէ ըստ ծագս այլոյ աշխարհի
Թացեալ զաստեղս՝ ըզքորսն յալեացրդ միջի .
Ջընկուղենեզքն ծաւալեալ իւր մահիկ
Գոգ ծըփծըփայ ըստ ծուփ ալեաց հանդարտիկ .
Շողքն ըզծառովք կան մերթ ըսփիւռ , մերթ թափանց :
Յաջ մակուկին պարզի ըստուեր մեր տարած ,
Ի ձախ՝ լերինք ձիւնապաճոյճք , սառնային ,
Ոպիտականիչ փրփրովք ի հետսըն սուղին :
Ջըմրելտայեռ կոթող պատեալ ի գոհար ,
Եւ ի ճակատ լուսանըշոյլ՝ պըսակ վառ ,
Լըսին Եռնկֆրաւ ի խարըսխէն դալարեայ
Պարզէ հողմոց մըթան զլօդիկ իւր բիւրղեայ :
Յայդ պերճ տեսիլ մոռանայ մեղմըն թիակ
Բաղխել զկուտեալ առ եզերզքն կոհակ .
Լըսի լոկ ձայն ջուրցն ըսպիտակ մարգարտաց
Վայրանկեւոցն յալիս , կուրին ի կողաց ,
Եւ անուշակ ճօճ կոհակին ուռուցիկ .
Անյօգ մըրմունջք ջրոյ խաղաղ եւ լըռիկ :
Ծովակ սիրուն , է ինչ աստէն յայս մակոյկ
Գան ըզտոսկ սիրտ , հասու մընչմանցդ ողորմուկ ,
Որ յազդմանէ չըքնաղ գեղոյդ պաղպաջուն

Լանջացն ի թունդ՝ ուռնու ալեաց քոց հանգոյն .
Պարզի յաղօան ի լոյս՝ խոկալ մըտադէր
ՅԱստուած , ի սէր , յազատութիւն եւ յերկիր .
Եւ հեշտ բեռամբն անբաւական բարբառոյ ,
Հեղու զոգւոց բնաւից յատակ ... շիթ լալոյ :

Երջանիկ ծնունդ տոհմից թելեայ դու Հիւպէր .
Զոր ի խորան իւր հուպ՝ յԱլպիս կարգեաց Տէր .
Զարդուց լերանցըդ քաղցր եւ պերճ դու թարգման .
Քաղաքացւոյ հոգի՝ ի սիրտ երգարան :
Ահա զկատարս բարձանց եւ զլիճս աստղահար
Պըշուցելոցս աչաց պարզես դու պայծառ .
Ահա եւ ժայռքդ որոց ձայնես կաթողի ,
« Ո՛վ հայրենիք » , մարդումս անուն սիրելի :
Ո՛հ , ընդ երկնից կապիս երկեակ կապանօր .
Քաղաքացի կըրկին՝ բնութեանն սիրողք :

Բայց դու գոչես վառեալ ի գութ խանդակաթ .
« Սիրոյս անձուկ են այս լերինք շըրջապատ .
Ահա զկողիւքն ազատութիւն տայ ըզփայլ .
Այլ ես կըրկին պատուել կամիմ զայն՝ լայնեալ :
Զի դուղնաքեայ լոկ բեռն յանբաւ մէտն իցեմ ,
Զեմ ինչ ազատ , թէպէտեւ զիս մեծարեն :
Ըստ զօրութեանն անձնիւր օրէնք են արդար :
Ժողովուրդ մեծ՝ խընդրէ զոտիւքն ըզմեծ վայր .
Թէ արքայից գութ պահէ զմեզ ի չարեաց ,
Անկախութիւն չէ քամահանքն ըզբըռանց :
Թէ զխաղ ազգաց խաղալ յայս դար ոք կամի ,
Հարկ է զբոլորն հաշուել եւ ոչ մասն ինչ մի :
Խանդաղակաթ ոգւոյս է մասն Հելուետիա .
Սիրեմ զորրանս , խընդրեմ զախարհ մի ի նմա » :

Պատուեա զախարհդ եւ մի չափեր , բարեկամ .
Ոչ թէ չափով Աստուած ազգաց ետ սահման .
Հոգւոյ են պէտք . ազգ մի յածեալ զյաղթ ալեօր ,
Առանց հոգւոյն՝ անբաւ խուժան մի է լոկ .
Սըրբանըւէր տարփմամբ բընիկ աշխարհին
Հովուաց երամբ՝ ազգ մի ողջոյն կազմեցին .
Շիթ մի արեան , զոյր փառք ըզհետսըն գըծեաց ,
Զողջոյն զարմի դրօշ ներկանէ միշտ անանց :
Ո՛չ ապաքէն նետըն թելեայ իցէ շատ

Ձազգ իւր անմահ առնել, զերկիր իւր ազատ :
Գործ մի քաջի՝ ետ ըսպարտայ երեք դար .
Հայրենական սիրով չափի լոկ աշխարհ :
Ձոյգ հայրենիք են մարդ եւ փառք, գուռք ուազմին .
Նոյն Մարաթոն, Յուրիք, Մոուա, Սալամին :
Մեծ իսկ են ազգք, եթէ իցեն սիրելիք .
Սկիւթաց ամալք են, Հելլենաց՝ հայրենիք . . .
Շուրջ ըզլերամբք եւ կըղզեկզք ցան եւ ցիր ,
Ըզմիգապատ սարաւանդօք ցողակիր ,
Արեամբն հեղլով ի դիւցալին երակաց
Լէոնիդ անկեալ՝ յերկրի մատամբն գրբեաց
Բանս արութեան, ազատութեան եւ սիրոյ ,
Որք գաւառի նօթճեն վանուն մըշտադոյ :
Չեն պէտք երեւքն . օր մի դարձցի այդ բըլրակ
Ի Պարթենոն, ի Սալամին՝ այդ կոհակք :
Դրոշմեցան անուանք փառացն, իրաւանց
Ի վէմ անեղծ քան ըգքարտէս թագազանց :

Այլ արդ, Հիւպէր, հանճար՝ ոչ սուր տիրանայ ,
Իւ զօրութիւն ազգաց ի մէտ կըշուեալ կայ .
Իշխանութիւն մըտաց եհաս ի վերջէ .
Ո՛չ եւս ասպար, ի կռիւ մարդ մերկ իջանէ :
Վըրէպ են փառք յաղթանակաց նենգախեռ .
Թէ վէպք ողբոյ իցեն արարք մեր, տեսեր :
Թաղթանակօք աշխարհակալն ապառուժ ,
Իւ մեծացան՝ արար զաշխարհն անձկագոյն :
Հարկ է զի ճգամբ մեծանձն ոգւոյ վըշտահար
Կալցի զԳաղղիա խաղաղութիւն եւ հանճար .
Եւ զի մերոց ճըշմարտութեանց պայծառ լոյս
Թաչաց մերոց գողանայցէ ըզմեր սուրս .
Արմոդիոս որպէս ի փունջ վարդենի
Ծածկէր ըզսուրբ դաշոյնն՝ այլոյ ծարաւի :
Դիւցազն է այն որ ծառայէ աշխարհի .
Ուր ծնաւ ոք մեծ՝ անդ պետութիւն մի կանգնի .
Երկիր որ ծնաւն ըզնա՝ օրհնեալ եւ պայծառ ,
Նովաւ աճէ եւ մեծանայ յիւրն հանճար .
Գերէ անուամբն ըզբնաւս որ զինքնն ծանեան :
Առ այս պայման՝ չիցես դու մեծ ինչ, Լեման :
Բնաւ իսկ յընտրեալ երկիրն երբեք եհնջ ին
Ի պարգեւաց, սիրոյ, տաղից եղջերէն
Այնչափ անմահ քաջահընչող պերճ անուանս ,

Որովք յորդեա զաւուրց զանդիւնս բացականս :
Ազատութիւն , սէր , արկիոնքդ աշխարհի
Թեւատարած կացին յալիսդ որքանի ,
Կամ զբոյնսն եդին յականակիտ ջուրսդ յաւանդ :
Ահա զդալար Գլարեայ դիտեմ դարեւանդ ,
Բղջնորական վայրս Ռուսոյի անդամմանց ,
Իրողականս եւ բնակացեալս յըստուերաց
Քան թէ քըսան ազգ անսիրող եւ վատթար ,
Բզանդըստեան դիրան աստ փորէր ամս հազար .
Այնչափ հաստել բզայրենիս զօրեն միտք :
Ահա այս մարգք , ժայռք Մէյլերայ եւ ալիք ,
Եւ առ ի կախ յորորտս հովիտք վալէի ,
Եւ զհիւղեկօք փողիողեալ ցոյք արփենի .
Ուր ի խոտոց դաշտաց քաղեալ զխանթէփար ,
Ծըծեաց բղջունչն ի նոցին բոյր անվրթար :
Այսպէս յիշումն երանաւէտ իւր կենաց
Չեթող բնաւ զինքն ի մռայլ ըստուերս քաղաքաց :
Ոտն երկրաքարչ՝ զբարձր խոտոց պահէր բոյր .
Նախն իւր փայլէր երկին՝ վրիպմանցն անդ ի խոր .
Ջերդ յորձանաց ջուր պըղտորեալ լըրթագոյն ,
ՅԱրլա պաղեալ ածէ զնախկին ցըրտութիւն :

Վողէ՛ւ , ում՝ զինչ եւ բնաւ անուն տացի այլ ,
Է կենդանի շըրջան , եւ դար՝ մարդացեալ .
Ջողրտող ընտրեաց աչք իւր արծուոյ , լուսակին ,
Յեւս ի բարձանց դիտել բղլոյսըն բանին :
Վաշ , թէ յայդ սարս ուր առաւել փայլէ Տէր .
Ընդ մէջ ամպոյն այլ իմն երկին տեսանէր :

Պայրըն հանգոյն ըմբիշ խոնջեալ ի մարտի ,
Ջլատմամբ մահու տենչիւ յափունսդ անկանի :
Մինչ հողմք , ասեն , զալիսդ հոսեն զերդ փոյլի ,
Ջայնն ի գոչիւնսդ , աչքն ի քո շանթ գըտանի :
Առ ի կողէն կորգեալ փետուր կարափոյ
Առ Բսպիտակ լերին փայլէ յալիս քոյ :

Այլ իմ , կոպետ , սրանայ յափունսդ արդ հողին ,
Ուր կորիննա հանգչի յալիսդ ողբագին :
Ի տես շիրմիդ , ճանապարհին առ երի ,
Յանուն մարդոյ՝ վրսեմ ճակատ քո կըքի :
Մտաց տապանին նա աղաւնի փըրկութեան ,

Ըզբրնումթեանն անդունդ եհատ ինք միայն :
 Մինչ տիեզերք պարաւանդեալ յիւր շրջթայս
 Զօգոստափառն ճակատու քըննէր ծալս .
 Վրէժխընդրութեան կայան անկինդ երկրի խուն
 Բառնայր բողոք վասն մըտաց եւ դարուն .
 Զէր բաւական բեռն աշխարհի համօրէն
 Զազատութեան թափել հուսկ շունչն ի սըրտէն :
 Ի շունչ կընոյ հընչեաց ճայթիւն որոտման
 Եւ շանթահար եղեւ ներքուստ գոռ Տիտան .
 Անկաւ , վարեալ յիւր վէմ ցասմամբ վըրիժու :
 Եղեր վեստա ազատութեան եւ քինու .
 Ի ծրխաշունչ աւերս հրաժախ տիեզերաց
 Գրտաւ յոգւոյ քոյին՝ նոցուն հուր անանց :

Թող այլք չընթողք դուռդութեան խուժանին
 Մնասցեն ծառայք ի խոր մեծի դադաղին .
 Եւ կայսերացն հետեւելով նուաստ կրօնից ,
 Ի պատուանդան չիրմին դիցեն զհայրենիս .
 Եւ զազգ մի մեծ՝ յընդլայրահար փոխեալ ջուկ ,
 Տացեն ըզխոյր գըլխոյ լիզու , կամ ըզմոյկ :
 Նոր բըռնաւորս ծընցի արտօսըր գերեաց .
 Որ պանծացոյց գերկաթ , շրջթայս իւր դարբնեաց :
 Ոչ դք ըզմարդ նուաստացուցեալ՝ մեծասցի .
 Նուագէ ըզբոցն որով փայլել նա կամի .
 Յաժուցանէ՝ նդ իւրեւ զկատարն յոր դընայր ,
 Կոփեալ զարձան իւր յայպանացն ի կարկառ :
 Անարգն այն խունկ վառեալ ի ձեռս նոցին ,
 Նախատանօք թէ կըշուցի մահացուին ,
 Վիպաց նոցուն ծանըր կոթողն երկաթի
 Որչափ վատթար նոյն եւ շըքեղ լինիցի :
 Ո՛վ ըստուերի Սէյանք , տեսէք մայրամաժ .
 Նա դատաւորս հանգոյնըս ձեզ՝ գուշակեաց :

Թող գործեսցեն . դատեսցէ սոսկ ժամանակ .
 Դից խուժանին թող զանգեսցեն զարեան վտակ .
 Բնաւք՝ բաց յինէն՝ առ ոտսն անկցին պըղընձի .
 Շղթաէլ , տիեզերք նըմա , քեզ չիթս այս տացի :

Հիւպէր , այդ մեծ անուն , ըստուերըդ անձկալի
 Ծաւալեսցեն առ քեզ զաշխարհդ հայրենի :
 Պընդեա զաղեղն հին թուլացեալ յիւր բեռանց .

Սեղմ' պըրկեսցի հանգոյց զոր խուրճըն լայնեաց :
 Հաւաքեսցիր ըզհիւթն ի բուն դաշնաւոր ,
 Զի միութիւն առնէ ըղցեղս ազգ մի նոր :
 Մեզ Գնեսեայ բայցին ազատ նաւակայք .
 Ազատութիւն տկարին՝ քաջին է պարծանք :
 Օ՛չ ընդ հազար թէ կրովք , որք զէւր կընճուեն ջուրս ,
 Իբր եւրոպեան Պալմիր՝ ի մտաց անդ խառնուրդս
 Տեսցէ զԳերման , զԻբեր յիւրում պարբային
 Հաղորդըս մտօք , խառնեալ ըզձեռն ի ձեռին :
 Զերդ բոյն արծուոյ , գեր ի վերոյ բըռնութեան ,
 Տարադրեցն լիցի մըտաց օթեւան .
 Եւ յանմահից նահատակացըն վըսեմ ,
 Մէն ճառագայթ տացի սիրոյն փոխարէն :

Իսկ ես կարպի ձմերաց յեզերսըդ թափառ ,
 Որ դիմագրաւ մըրըկաց դառնայ յիւր գաւառ ,
 Իցիւ երբեմն յալիս քոյին անպըղտոր
 Զիմ թանայցեմ , Լեման , զփետուր բըծաւոր .
 Օ՛չ՝ զերդ յերէկն՝ ըզմոայլ մարգաւ թէ տարած ,
 Շաղանակացն Հեւայ յըստուերս հովանեաց
 Ըզձըկնորսին տեսից ըզքեւ թըռչարան ,
 Եռանկիւնի պայծառ փայլեալ ձիւնանման .
 Եւ զկարկաշումն ալեաց լըւայց կաթոգին՝
 Զոր մըրմընջեն զինեւ ծըփանք ջուրց քոյին .
 Զճերմակ տեսից փըրփուր , որ զքո հինեալ ծիր ,
 Աւուրց մեր նման՝ փայլեալ ցընդի ի կայտիռ :

ԹԱՐԳՄ. Հ. ՍԱՄ. ԿԱՅՍԵՐԵԱՆ

ԼԱՄԱՐԴԻՆ

Ռուսաց Յարերուռն հարստանեաց վրայ
 հետաքրքրական տեղեկութիւնք .

Ստեղծ Ռուսաստանի թագաւոր-
 ները՝ միայն համազգի կամ օտար իշ-
 խաններու աղջիկներ կին կ'առնէին . և
 եթէ ժամանակ անցնելէն վերջը այնչափ
 վրէժխնդիր չեղան իրենց հարսերուն
 մեծատոհմութեանը վրայ , սակայն
 պէտք չէ հաւտալ ոմանց ըսածին , թէ
 ինչուան յետին ռամկի աստիճանէն

ալ լծակից մը կը փնտռէին , և թէ ժող-
 վել կու տային Ռուսաստանի բոլոր գե-
 ղեցիկ աղջկունքը , որպէս զի անոնց մէ-
 յէն հաւնածին առնուռն . երևելի տնէ
 եղող աղջիկներն էին միայն որ այս բա-
 նիս համար կը հաւաքուէին : Երբոր ի-
 վան ցարը ուզեց իր որդին ամուսնա-
 ցընել , հրաման տուաւ իշխաններուն և
 պոյարներուն որ իրենց աղջիկները պա-
 լատը բերեն , զորոնք տեղաւորելու հա-
 մար շինուեցաւ կուսանոց մը , ուր իւ-
 րաքանչիւրին թուովը գատ գատ սե-